

Anekdoten

Een schitterende waarneming.

Door **Jan Glas**

Op 27 juni '05 had ondergetekende een afspraak met Jan Willems boswachter-SBB, om de oeverzwaluwen te inventariseren in het Lauwersmeergebied. Zowel in SBB, als in het defensie terrein zijn een aantal geschikt gemaakte wanden (slootoever en depots) voor de zwaluwen. Vooral het depot in het defensie terrein is een mooie grote wand (zie foto) en is ongeveer 50 m lang en 4 m hoog. Op 27 juni waren hier 357 broedparen. Het gronddepot bevindt zich aan de rand van een open grasvlakte. Tegen 11.00 uur kwamen we aan rijden. Wat van verre opviel was een wolk van zwaluwen in de lucht, het leek of er iets aan de hand was. Toen wij de kolonie op ongeveer 100 meter waren genaderd zagen wij plots de oorzaak van deze paniek. Een kiekendief stond op ca. 1 m voor de wand te bidden. Door onze kijkers zagen we duidelijk dat het een grauwe kiekendief (man) betrof. Een moment later kreeg hij ons in de gaten en zwenkte voor de wand weg om over de achterliggende bosrand te verdwijnen. (p.s. de stroomdraden rond de kolonie zijn afdoende tegen predatie/vergraving door vossen. De grauwe kiekendief mag nog eens terug komen.)

Haasje

Door **Hans Hut**

Op een stuk grasland zag ik een nerveuze haas voortdurend een kraai achtervolgen die met nog twee andere kraaien steeds op het gras wilde gaan zitten. Telkens als één van de hardnekkig volhoudende kraaien op het gras ging zitten kwam de haas met een vaart op het beest af. Dit gebeurde wel 10 keer op hetzelfde stuk gras zodat, tijdens dit aanschouwelijke tafereel plotseling mijn oog viel op een klein wegsluitend beestje. Al tijgerend probeerde het door het gras weg te komen. Dat juist viel mij op, en na enig zoeken vond ik dan dit jonge haasje in het gras die zo makkelijk te vinden leek maar niet echt.

Velduilen langs de Dollard

Door **Hans Hut**

Toen Ben Boks mij vroeg of ik weer eens mijn lieveling "de Velduil" wilde ontmoeten, hoefde ik geen moment na te denken. Ik bewaar goede herinneringen aan groepen overwinterende Velduilen op het Groene Strand van Ameland of in de Meeuwenduinen op Vlieland, dus is het wel een gokje waard eens langs de Groninger dijken te kijken. Deze vogel brengt mij terug naar tijden van weleer. Bedenk bij het lezen van dit stukje dat de mooie maar zwaar bedreigde *Asio flammeus*, in Nederland schommelend rond de twintig broedparen, waarschijnlijk zelfs de meest bedreigde broedvogel van Noordwest Europa is. De hedendaagse generatie vogelaars moet aardig haar best doen een Velduil voor de kijker te krijgen. Je zou denken dat een fotograaf wel eens uitgefotografeerd is als hij toch al het hele oeuvre van een soort heeft vastgelegd, maar niets is minder waar. Het lijkt op een ontmoeting met iemand die elke keer weer een nieuwe verrassing in petto heeft en daardoor nooit echt saai is.

Mijn eerste ontmoeting deze winter vond bij mij thuis plaats. Ik keek tijdens het koffiedrinken naar buiten naar wat meeuwen toen ik opeens daartussen hoog in de lucht en hevig zwoegende Velduil tegen de wind in zag roeien. Ik weet dat Velduilen echte kosmopolieten zijn die dan weer hier dan weer daar opduiken, tenminste overal waar de omstandigheden goed zijn. Omdat nu al twee jaar achter elkaar het muizenaanbod in onze lage landen uitstekend is, stromen de waarnemingen deze winter vanuit de Noordoostpolder, Friesland, Schiermonnikoog en uit diverse plaatsen in Groningen binnen.

Velduilen op de Dollardijk.

Woorden schieten tekort.

Toch valt het lang niet altijd mee om langs de Groninger kusten een Velduil te zien. De kwelders zijn groot en de vogels houden zich

graag schuil achter hoge graspollen. Tenzij het hoog water is, dan zijn onze uilen gedwongen hun veilige plekje in de kwelder op te geven en moeten ze genoegen nemen met een plaats op de zeedijk, waar ze gemakkelijk te observeren zijn. Samen met Ben Koks en Jan Ploeger stonden we op 13 januari 2005 bij hoog water op de dijk en daar kwamen we zoals verwacht de Velduil tegen. De eersten zaten op wat aangespoelde vegetatie uit de kwelder en verder op de dijk zagen we nog eens vier stuks. Oog in oog met de mooiste ogen die bij een Nederlandse vogel gezien kunnen worden! Die dag zag ik 15 individuen, zowel op de dijk alsook vliegend boven het kolkende water. In totaal werden er door Jan en Ben 18 verschillende individuen waargenomen waarbij opviel dat de vogels in kleur, van ransuilachtig bruin tot behoorlijk lichte exemplaren, en in grootte behoorlijk verschilden. Opvallend was ook dat alle Velduilen ongeringd waren. Omdat uitvliegers in Nederland geringd worden, vermoed ik dat dit overwinterraars zijn uit wellicht Scandinavië of uit nog verdere oorden. Mijmerend en nagenietend van de capriolen van de talloze Velduilen, verlangde ik naar een betere tijd waarin Velduilen de gewoonste zaak van de wereld zouden zijn. Het is bovendien een voerecht natuurfotograaf te zijn, ik zou dan ook nooit willen wonen in een VINEX-locatie en werken op een stoffig kantoor of in een fabriek. Daarom vertrok ik voldaan weer naar de plek waar ik eind vorig jaar mijn eerste Velduil zag: achter het raam en bij de koffie in Ten Boer.

Ransuil met bizarre prooi.

Uilen hebben de vervelende gewoonte om in perioden van weinig voedsel veelvuldig in bermen te gaan jagen. Bermen zijn vaak relatief goeie plekken voor (veld)muizen en dat hebben bijvoorbeeld kerk- en ransuilen snel in de gaten. Op 5 juli 2002 reed Ben Koks op de N33 nabij Noorbroek. In een strook van 1 kilometer lagen 3 dode ransuilen, twee lagen op een gevaarlijk punt zodat niet is gestopt, de derde was echter een parkeeractie langs deze drukke autoweg waard. Het betrof een volwassen ransuil die zeer vers net naast het asfalt lag; de vogel droeg geen ring (dã© reden dat vogelaars de verkeersregels overtreden!). Wat deze dode ransuil echter zo boeiend maakte was dat er een meter naast de vogel een dode jonge houtduif lag. Een halfwas exemplaar en verre van vliegvlug. Het dichtsbij zijnde bosje lag op ca. 300 meter van dit mini-drama. De verwondingen aan de borst (hartstreek) en op de rug van de duif pasten goed bij de klauw van uil. Het leek er dus sterk op dat de sterk vermagerde uil een prooi heeft geprobeerd mee te nemen die 1½ keer zwaarder was dan hemzelf. De gevolgen zijn bekend. Wat dit geval echter aangeeft is dat 2002 wis en waarachtig geen geweldig muizenjaar was.

Een opmerkelijk verhaal.....

2002 was een topjaar als het ging om bijzondere momenten. Soms lopen we tegen opmerkelijke zaken aan die het verdienen om als anekdote een eigen leven te gaan leiden. Een sterk verhaal is te vertellen over het enige succesvolle broedgeval dat in het Eemshaventerrein tot broeden kwam. Dit broedgeval werd door de vrijwilligers Hillbrand Schoonveld en Harry Blijleven in de gaten gehouden en op 21 juni werd besloten het nest te gaan zoeken om op die wijze broedbiologische gegevens te verzamelen. De dag daarvoor had het zwaar geregend maar op deze dag was er qua weer geen vuiltje aan/in de lucht. Na enige tijd kwam het mannetje met prooi boven de beoogde nestplek maar er volgde geen reactie van het wijfje; dit is bij kiekendieven niet ongebruikelijk. Naar onze inschatting moest er kleine jongen zijn en in zo'n geval wil het broedse wijfje wel eens kiezen voor het warm houden van de nestjongen. Toch zal het hongerige wijfje langdurige pogingen van het mannetje om een prooi af te geven doorgaans niet kunnen weerstaan, bij grauwe kiekens geldt immers dat de Liefde van de Dames overduidelijk door de maag gaat. Erik Visser bleek zijn faam als aanwijzer van nesten weer eens waar te maken en de nestplek werd snel gevonden. In plaats van een wegvliegend wijfje werd Ben Koks echter aangestaard door twee gele ogen die door de groene vegetatie naar boven keken. De vegetatie was over het nest gaan liggen (legeren) en het wijfje zat simpelweg op haar eigen nest gevangen; een uitermate opmerkelijk geval. Na het wijfje van het nest te hebben gepakt (ze bleef opmerkelijk rustig) bleek dat de vogel totaal doordrenkt was maar dat er wel drie pasgeboren én vooral ook levende jongen 100% droog onder het wijfje lagen. Het wijfje bleek óók nog geringd te zijn, niet door onszelf maar door Cor Dijkstra, juli 1998 op de Sennerplaat, Lauwersmeer. Na het wijfje te hebben gedroogd hebben we haar op de dijk gezet waar ze mooi kon bijkomen. Na ruim een uur kon ze weer aardig vliegen en toen later die dag het mannetje kwam bleek ze linea recta met prooi naar het nest te vliegen....

geel Z1 op het nest in de Eemshaven,
foto Hans Hut

In de eerste week van juli werd besloten het nest wederom te bezoeken om de jongen te ringen. Twee daarvan bleken minder dan 24 uur daarvoor te zijn doodgedaan; broodmager dus waarschijnlijk door voedselgebrek maar één jong bleek blakend van gezondheid aanwezig te zijn. Dit jong is geringd met een stalen 7.0 mm ring van de Nederlandse Ringcentrale en een gele kleurring met een zwarte inscriptie van ons project. De code is geel Z1.

In september vonden Limburgse vogelaars bij Heer een 1Kj grauwe kiekendief. Dit gebied heeft landelijke bekendheid vanwege het uitzetten van een andere soort van de Rode lijst te weten de hamster of korenwolf. De grauwe kiekendief bleek geel Z1 te zijn; op diverse foto's is de kleurring goed te zien.

Juveniel Z1 geniet van een Limburgse paal
foto Karel Lemmens

De kleurring is goed zichtbaar
foto Karel Lemmens

Er is o.a. gezien dat jonkie Z1 sprinkhanen greep, Karel Lemmens heeft ook een mooie partij sprinkhanen-resten verzameld. Het gaat hier waarschijnlijk om de resten van Grote groene sabelsprinkhaan, *Tettigonia viridissima*, een relatief talrijke soort. Los van het feit dat wij het natuurlijk prachtig vonden dat de enige nakomeling van een wijfje dat in 1998 in de Lauwersmeer was geringd een week in september opdook in Zuid-Limburg. Het enige wat deze anekdote had kunnen afmaken was de waarneming van een dikke korenwolf in de klauwen van onze kiek. In Beieren (D) blijken hamsters zo nu en dan op het menu van grauwe kiekken te prijken.

Z1 met net gevangen sprinkhaan, begin september 2002
foto Karel Lemmens

Felix pakt kwartelkoning!

Op 4 juni 2002 werden we gebeld door akkerbouwer/vogelaar Sjaak Buys uit Nieuwolda. Nu heeft Sjaak wel vaker opmerkelijk vogelnieuws, maar dit sloeg toch werkelijk alles. Een kat *Felix domesticus* had een kwartelkoning *Crex crex* gegrepen in een berm aan de Oud-Nieuwlandse weg. Toen deze ralachtige door Sjaak voor dood werd opgepakt bleek deze na een tijdje niet dood te zijn maar zich slechts dood te houden. Sjaak zou Sjaak niet zijn als hij deze vogel niet zou meenemen en nadat hij hem in een parkietenkooi had gedaan werden we gebeld. Wij waren binnen een uur ter plaatse en deze Rode-lijst-soort bleek slechts een beetje bloed aan de vleugel te hebben (afkomstig van een gebroken veer-spoel). Niets aan het handje dus, de vogel werd geringd (ARNHEM 1371762, waarschijnlijk de eerste *Crex* die in het Oldambt is geringd), de vleugel (14.4 cm), tarsus (4.4), poot (5.0) zijn gemeten en de conditie leek met 137 gram Ok te zijn. Het mooiste van dit alles is dat de kwartelkoning nog weken op min op meer dezelfde plek heeft geroepen (totdat het waterschap de berm maaide) en dat hij daarna zijn monotone geknerp voortzette in een aangrenzend tarweveld.

De kwartelkoning van Nieuwolda met op de achtergrond Sjaak Buys.
foto Hans Hut

Deze waarnemingen heeft naast een hoog anekdotisch gehalte natuurlijk tevens een interessante kant: hoe kwetsbaar zijn deze luidruchtige types nu eigenlijk voor bijvoorbeeld een kat. Het wemelt in

het open veld van de katten!
Overigens zijn grauwe kiekendieven ook niet bepaald vies van kwartelkoningen. In 2002 werd één volgroeide vogel als prooi gevonden, in 2003 een volgroeide en een juveniel exemplaar. Zijn deze vogels ergens uitgemaaid of zijn ze simpelweg gevangen? SOVON heeft een boeiend onderzoeksrapport laten uitkomen waarin weetjes over de Groninger kwartelkoningen zijn terug te vinden (Koffijberg K. & Nienhuis J. 2003. Kwartelkoningen in het Oldambt. Een onderzoek naar de populatiedynamiek, habitatkeuze en mogelijkheden tot beschermingsmaatregelen in akkers. SOVON-onderzoeksrapport 2003/04 (uitgegeven door de Provincie Groningen).

Een broedgeval van een Roodsterblauwborst *Luscinia svecica svecica* bij Veendam in 1999

De veenkoloniale akkers van Groningen en Drenthe oefenen normaliter weinig aantrekkingskracht uit op vogelaars. Dat deze gebieden voor een aantal soorten van het open cultuurland van betekenis is mede dankzij het pionierswerk van leden van de Akkervogelwerkgroep van de vereniging Avifauna Groningen in samenwerking met een professioneel ornitholoog van de Provincie aangetoond. De dichtheden van soorten als Kwartel *Coturnix coturnix*, Veldleeuwerik *Alauda arvensis* en bijvoorbeeld Gele Kwikstaart *Motacilla flava flava*. Ook de Witgesterde Blauwborst *Luscinia svecica cyanecula* doet het goed in de Groninger akkers. Tegenwoordig broeden er beduidend meer Blauwborsten in verruigde sloten van het Hogeland, koolzaadvelden in het Oldambt en de wijken van de veenkoloniën. Een schatting voor de laatste jaren voor de provincie Groningen komt uit op

**Veenkoloniale Roodsterblauwborst
foto Hans Hut.**

minimaal 600 paar.

De Roodsterblauwborst is in Nederland een zeldzame doortrekker waarvan maar liefst 60% van de voorjaarsgevallen in de tweede decade van mei zijn vastgesteld. Deze vogels maken deel uit van de omvangrijke populatie die in met name Noorwegen, Zweden en Finland is te vinden. De totale Europese populatie wordt op 800.000 - 2.500.000 broedparen geschat waarvan 95 % tot de ondersoort *svecicabehoor*; de Roodsterblauwborst is dus op Europese schaal een talrijke soort maar er gaapt duidelijk een gat tussen deze ondersoort en de ondersoort die in onze contreien tot broeden komt. Dat goed kijken altijd loont bleek wel uit het gegeven toen Emo Klunder in mei 1999 tijdens een veldbezoek aan zijn atlasblok dat hij in het kader van de Broedvogelatlas bezocht een zingend mannetje Roodsterblauwborst in een perceel fabrieksaardappelen tussen Meeden en Veendam aantrof. Het geval werd aan het circuit van de soortenjagers doorgegeven en in een paar dagen tijd hebben DBA-look-a-likes in het wijde landschap naar een landelijke rariteit kunnen kijken. Snel werd duidelijk dat de vogel gepaard bleek te zijn en toen de hausse van vogelaars voorbij was hebben Ben Koks, Peter de Boer en Erik

Visser het betreffende aardappelveld aan een nadere inspectie onderworpen. Nadat de eigenaar van het perceel is benaderd werd in juni na enige zoeken een vrouwtje op een nest aangetroffen. Dit nest bleek tegen een aardappelstengel te zijn gebouwd en er werden 5 eieren in aangetroffen. Het vrouwtje zat overigens zeer vast op de eieren. Tijdens deze controle alarmeerde het mannetje luidkeels op nog geen 2 meter afstand en na de controle zat het vrouwtje razendsnel op de eieren. Omdat we graag meer informatie wilden verzamelen is in juni met behulp van de mistnetten van Dirk Zoetebier geprobeerd de beide oudervogels te vangen. Op deze datum bleek dat 3 van de 5 eieren waren uitgekomen en deze nestjongen zijn van een ring voorzien. Tevens bleken de mistnetopstellingen goed te werken. Het mannetje dat veelvuldig bij een hoop kippenmest foerageerde liet zich snel vangen en een mistnet vlakbij het nest bleek voldoende om het wijfje snel te vangen. Tevens werd een mannetje Grasmus *Sylvia communis communis* gevangen, een soort die in de veenkoloniale randen en wijken tot de talrijkere soorten behoort.